

Bútorrestaurálás – természetesen

Az asztalosszakma speciális területe a restaurálás – a hajdani szaktársak még megmaradt munkáinak megmentése, megőrzése, és a múltba való átörökítésük lehetőségének fenntartása. Sláger az „antik” bútor. Ügyvédi irodák és más reprezentatív-nak szánt terek elengedhetetlen kelléke. Sokáig nem is sok más alternatívát kínáltak a bútorgyártók, így a legegyszerűbb és legbiztosabb választás a régi bútor volt, amin legkevesbé valószínű, hogy kifog az idő és a divat. Ezért is vannak sokan, akik ilyen bútorokkal szeretnék berendezni környezetüket.

Mayer Ferenc, barokk stílusú komód

Régi bútorok felújításánál kópiák készítésekor elengedhetetlen a „hiteles” felületkezelés alkalmazása

Ez a vágy persze nem feltétlenül párosul a régi bútorok ismeretével és szeretetével. Sok az olyan megrendelő, aki a minimális szükséges érdeklődés, hozzáértés és intelligencia hiányában, többnyire egyetlen szempont által vezérelten, olcsó, de csillogó felújítást követel meg. Kevés az olyan megrendelő, ahol a szakszerű, etikus munkáért tisztességes fizetség jár. Ahol pedig olcsó munka a követelmény, az eredmény sem feltétlenül tökéletes. Sokszor olyan kezekbe kerülnek akár értékesebb bútorok is, ahol a felújítást végzők nem rendelkeznek a szükséges szakmai ismeretekkel, vagy ha rendelkeznének is, mivel a megrendelő sem hajlandó az időigényes, igényes munkát megfizetni, ők is csak ennek arányában teljesítenek.

Persze, aki ismeri ezeket az „antik” bútorokat, tudhatja „nem mind arany, ami fénylik”: hiszen már a XIX. század neo bútoraival elindult a fantáziátlan, olcsó, silány utánzatok gyártása, és a másolás, kópiakészítés ma is virágzó üzletág.

Ráadásul régen nem is volt annyi fénylő, csillogó bútor. Sok régi bútor születésekor még nem volt annyira

csillogó. Hagyományosan főképp nagy, összefüggő, tagolatlan felületek kezelésére alkalmazták a politúrozást. Mellette sokféle olajozott, viaszolt, olajlakkozott illetve festett felület készült matt vagy selyem fényben, melyek közül sok most felújítva magas fényben tündököl.

Politúrozott bútor

A politúrozás fénykorát térségünkben a biedermeier idején érte el (1815–48). Ekkorra a bútor egyre szélesebb társadalmi rétegek számára hozzáférhető fogyasztási cikké vált, egyre nagyobb igény mutatkozott a drágább, mutatósabb darabok iránt, melyet korábban csak a jóval tehetősebbek engedhettek meg maguknak.

Az igény növekedésével törvényszerűen keresték az egyszerűbb, olcsóbb – „olyan, mint ha” megoldásokat. Mivel a politúrozás a korabeli bútorkészítés egyik legidő- és munkaigényesebb fázisa volt, felmerült az igény valamilyen olcsóbb, gyorsabb megoldásra.

Több kísérlet született mind a nehéz fizikai munka gépesítésére, mind

egyszerűbb, olcsóbb anyagok kifejlesztésére. Végül a szintetikus lakkok megjelenésével úgy tűnt, ez utóbbi hozta el a várt megoldást, és rövidesen majd minden természetes eredetű anyagot ki is szorított a felületkezelésből (és az élet sok más területéről).

Mára viszont az élet sok területén kiderült, hogy a természetes anyagoknál sokszor egyszerűen nincs jobb megoldás, szintetikus anyagokkal csak pótolhatók, helyettesíthetők, de nem hozzák ugyanazt a minőséget. Az igazán értékes, minőségi termékek az élet emberközeli területein (táplálkozás, ruházkodás) természetes, eredeti alapanyagokból készülnek.

Ebben a cikkben a kiállításokon, bemutatókon és érdeklődő telefonokban felmerült leggyakoribb kérdéseket megválaszolva próbáljuk segíteni a régi bútorok felújításával foglalkozók munkáját.

Alapozás

Ma legtöbbször még mindig kőolaj-származékokat – paraffinolajat, varrógép- illetve műszerolajat használnak

alapozáshoz. Mivel évtizedekig más nem is nagyon volt hozzáférhető, és maguk a szakkönyvek is ezeket favorizálták, sok öreg, jó kezű, jó nevű szakember számára is ez az evidens megoldás *(a politúr labdázással való felhordásánál a paraffinolaj viszont nagyon hasznos segédanyag)*.

Ezek a szintetikus olajok azonban nem kötődnek megfelelően a fa rostjaihoz, a sellakon keresztül is átszivárognak a felületre, amit elhomályosítanak, elmatítanak.

Az alapozó olajozás impregnálja a fát, csökkenti nedvsvívó képességét, étettebbé, szebbé teszi azáltal, hogy színeit feltüzeli, élénkíti. Az olaj az évtizedek alatt kiszáradt, ásványianyagtartalmát vesztett fa meggyengült rostjait szilárdítja, s mint a bőrápoló krém a kiszáradt bőrt, úgy kelti új életre az olaj a faanyagot. Ha olajozás nélkül kezdünk munkához, sokkal nehezebb lesz a pórustömítés, a kész lakkfilm pedig a laza szerkezetű pásztáknál könnyen beeshet.

Alapozáshoz az AURO-termékek közül a Nr. 126 számú keményolaj impregnáló lazúrt ajánljuk. Tisztán növényi eredetű – narancshéjolejat, lenolajat, lenolaj-, ricinusolaj- és faolaj standolajat, dammárgyantát, cink-, mész- és kolofónium-glicerínésztert tartalmaz. Száradó olaj, gyorsan és keményre szárad, a rostokat jól szilárdítja, a felületi edényeket a magas gyantatartalmú olaj kitölti, olyannyira, hogy gyakran külön pórustömítésre sincs szükség. Az AURO keményolaj javasolt száradási ideje 48 óra.

PÓRUSTÖMÍTÉS

A pórustömítés megkezdése előtt ajánlott egy réteg erősen hígított sellakot felhordani. Ezzel javíthatjuk a pórustömítő anyag (habkőpor) megtapadását. A habkőport ezután labdázással, híg politúrral fokozatosan, kis mennyiségeket alaposan bedolgozva hordjuk fel.

SELLAKPOLITÚR

A sellakozott felületek készítéséhez kétféleképp lehet anyagot beszerezni: vagy valamilyen szintetikus politúrhelyettesítőt használva, amit a fentebb említett restaurátor etika elvileg eleve kizár, vagy a szükséges összetevőket beszerezve, a sokféle receptúra közül választva, házilag elkészí-

teni és kísérletezni. Ezt nehezíti a hozzávalók hiánya, nehéz beszerezhetősége, változó minősége.

Aki szakszerű munkát akar végezni, és eredeti, természetes anyagot használni, sellak lapkát vásárol. Ezt hagyományosan tiszta alkoholban kell feloldani, majd oldódása után leszűrni. A beszerezhető lapkás sellak erős szennyezettsége miatt a szűrést és ülepítést addig kell ismételni, míg az oldat elfogadható tisztaságú nem lesz. Ez sok idő és sok veszteség, mivel az oldat jelentős része – a szennyezett üledék – nem használható.

Ahhoz, hogy jó minőségű felületet kapjunk, az alkoholban oldott sellakhoz hagyományosan különféle adalékanyagokat használtak. Ezekkel az adalékanyagokkal javítható a lakk illetve politúr rugalmassága, tapadása, kopásállósága, befolyásolható a kész felület fénye, tónusa stb. A politúrok elkészítéséhez az évszázadok alatt számtalan receptúra született.

AURO sellakok (Nr. 211, 213, 215)

Az AURO sellakok felhasználásra kész, folyékony, bekevert állapotban kaphatók. Nagyon jó recept szerint, tiszta, jó minőségű alapanyagokból készülnek, és olyan adalékokat tartalmaznak (kopálgyanta, dammárgyanta, kovasav, lecitin, méhviasz, karnaubaviasz és lenolajzsírsav), melyek a kész politúr fényét, pórustömítő képességét, rugalmasságát, tartósságát javítják.

Az AURO sellakok összetételét, viszkozitását úgy állították be, hogy elsősorban szórással legyenek felhordhatók; de erős hígítás mellett hagyományos kézi politúrozással, labdázással is kiválóan használhatók.

A szórás könnyíti és gyorsítja a munkát, megfelelő berendezéssel és ügyességgel, a labdázáshoz hasonlóan, nagyon finom rétegvastagság felhordását teszi lehetővé. Nagy, sík felületeken, ahol a szórásnyom zavaróan hat, az első két réteg felhordása után a harmadik réteget hagyományos módon – labdázással – hordhatjuk fel, így a szórásnyom maradéktalanul eltüntethető.

Tagolt, faragott felületeknél is előnyösebb a szórással való felhordás, mintha a politúrt ecseteléssel – sok munkával, de mégsem tökéletesen – hordanánk fel. A szórással felhordott sellak egyenletes, jó minőségű felületet ad, nem áll fenn annak a veszélye, hogy csíkos lesz, megfolyik, vagy véletlenül behúzzunk ecsettel.

Az AURO sellakjai alacsony viszkozitású, gyorsan száradó, alkoholban oldódó természetes színtelen lakkok. Nem sárguló, jól tapadó, erős, kemény filmet képeznek. Mint minden sellak, a lakkfilm az AURO sellakoknál is érzékeny tömény alkoholra és tartós nedveség behatására.

Az AURO sellakok magas és selyem fényben, natúr színben készülnek. Az AURO színezett vagy fehéritett sellakot nem gyárt, mivel ezek előállításához agresszív, környezetszennyező kémiai anyagokra és eljárásokra lenne szükség, melyek az AURO filozófiájával nem összeegyeztethetők.

A különböző fényességű lakkok összetevőikben különböznek, a selyemfényű és matt lakkok mattító adalékot tartalmaznak. A magasfényű (Nr. 211) sellak összetevői: sellak, kopálgyanta, alkohol. A selyemfényű (Nr. 213) és a cirbolyafényű (Nr. 215) sellak ezenkívül még dammárgyantát, kovasavat, lenolajzsírsavat, lecitint, méhviaszt, karnaubaviaszt is tartalmaz. A termékek a különféle alkotók arányaiban, összetételében különböznek egymástól. Ez az összetétel rugalmas és rendkívül jó pórustömítő bevonatot eredményez. A Nr. 215 pedig magas cirbolyaolaj-tartalma miatt – mely erős rovar, ill. molyriasztó hatású – szekrények, ruhásládák belsejének kezelésére kiváló.

A szórással való felhordás sűrített levegős, HVLP-illetve Air Coat-eljárással is végezhető. Mindig figyelembe kell venni a gyártó által ajánlott szórási nyomást, levegőnyomást és fúvókaméreteket. A felhordás módjától függően hígítás szükséges. A hígítás AURO növényalkohol-hígítóval (Nr. 219) történhetne, ha az alkohol nem lenne jövedéki termék. Így sajnos Magyarországon egyelőre nincs forgalomban, használható helyette patikai alkohol, vagy pl. a nógrádi Erdőkémia Alkonek nevű vízmentes, 97%-os növényalkoholja. Az AURO növényalkohol egyébként kopálgyantát is tartalmaz, így a politúr gyantatartalma hígításkor is állandó marad.

A szórás anyagszükséglete kb. 0,08...0,09 l/m². 1 liter a gyári adatok szerint kb. 11...12 m²-re elég, de saját tapasztalatok szerint ennek másfélszerese könnyedén kihozható belőle (HVLP).

A sellak kb. 30 perc száradás után porszár, a felület hőmérsékletétől és a páratartalomtól függően kb. 3–6 óra múlva annyira száraz, hogy csiszolható

Szórási eljárás:	Air Coat	sűrített levegős	HVLP
Ajánlott eszköz:	GM2600/Wagner	Sata LM-92	Fine Coat/Wagner
Szórási nyomás:	70–140 bar	–	0,5 bar
Levegőnyomás:	1,5–2 bar	2,0–2,5 bar	0,5 bar
Szórófúvóka:	7/40	0,8–1,2 mm	1,2 mm

és átdolgozható. A bevonat teljes keménységét kb. 2–4 hét múlva éri el. Ez idő alatt a kész felületekkel kíméletesen kell bánni, és a vízzel való érintkezést meg kell akadályozni. Erre a megrendelő figyelmét is célszerű felhívni!

Felületkezelés sellakkokkal – szórás

Első réteggént, alapozásra – a kész felület kívánt fényességétől függetlenül – mindig a magasfényű lakkot kell használni (Nr. 211). A lakkot legalább 10–30% alkohollal hígítva, szálirányra merőlegesen kell felhordani (szórási nyomás, levegőnyomás, fúvókaméret – lásd a táblázatot).

Megfelelő száradás után a felület finom köztes csiszolás (280–320) és alapos portalanítás után tovább kezelhető. A kívánt fényesség szerint továbbra is a magasfényű sellakkal dolgozunk (Nr. 211), vagy a selymfényű lakkokat választhatjuk (Nr. 213 vagy Nr. 215). A 3 réteget finomcsiszolás után a 2 rétegnek megfelelően kell felhordani. A felhordás

módjától függő mértékben hígítás továbbra is szükséges.

Hagyományos kézi politúrozás – labdázás

Aki kizárólag hagyományos úton, kézi politúrozással szeretné felhordani az AURO sellakot, azt 4–10-szeres mennyiségre kell alkohollal hígítania. Ahhoz, hogy a labda ne tapadjon meg, természetesen itt is valamilyen finom olajat, pl. paraffinolajat célszerű használni. Kézi politúrozáshoz az AURO sellakok közül csak a magasfényű (Nr. 211) alkalmas.

Tisztítás és ápolás

Általános ápolás egyszerűen nedves, de nem vizes kendővel áttörölve. A sellakozott felület hosszabb ideig ható nedvességre érzékeny, ezért virágcserepet, vizespoharat csak alátéttel állítsunk a felületre. Bútorok használati felületein az ápoláshoz AURO cirbolyafenyőszesz bútorpolitúrt (Nr. 441) lehet használni.

Miért nem megoldás a szintetikus lakk?

- Akinél ez számít: restaurátoreitika szempontból a szintetikus anyag alkalmatlan a korhű felújításhoz.
- Tisztán szakmai szempontból:
- Hagyományosan – a szintetikus anyagok megjelenése előtt a fát különféle növényi és állati eredetű olajokkal, zsíradékokkal – pl. marhafaggyúval – impregnálták, alapozták. Ha ezt a zsíradékot nem tudjuk kielégítően eltávolítani (csiszolás, citling, oldószer), a szintetikus lakk a felületen nem tud megtapadni. Ráadásul ezek nem tömörfa felületek, hanem sokszor eleve ostyavékony furnérok, melyeket nem lehet „ész nélkül” csiszolni. Az pedig, hogy milyen vastag volt a furnér, csak akkor derül ki, ha már sikerült átcsiszolni.
- Vannak olyan, viszonylag jó állapotú politúrozott felületek, melyeknél nem kell a bevonatot eltávolítani, meg lehet még menteni. E felületek felújítása csak természetes sellakkal kivitelezhető.

A sellak egy leginkább Indiában fellelhető *FÜGEFÉLE* és a rajta élő pajzstetű – az indiai lakktetű – szimbiózisának terméke, egy forró égővi levéltetű elgyantásodott váladéka. A fa ágait ellepő gyantakérget lefejtik az ágakról, majd a felforrósított gyantát kendőkön keresztül szűrik, és kémiai vagy fizikai úton (napfénnel) halványítják. Vékony filmréteggént kiterítve, szárítva és összemorzsolva kapjuk a sellakként ismert pikkelyszerű lapkákat. A sellak rugalmas kötőanyag a gyorsan száradó lakkokhoz. Az AURO által felhasznált sellak halványításához semmiféle szintetikus anyagot nem használnak.

Biczó Balázs

AURO felhasználási tanácsadó
AURO-info: 30/396-9439.